

Joanna Sanecka-Tyczyńska*

SPÓR POLITYCZNY MIĘDZY PIS I PO WOKÓŁ MODELU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

Spór o model integracji europejskiej oraz wokół pojawiających się raz po raz propozycji reform i zmian Unii Europejskiej stały się jedną z głównych osi konfliktu w polskiej polityce. Celem artykułu jest analiza poglądów politycznych dwóch głównych podmiotów tego sporu – Prawa i Sprawiedliwości (nurt konserwatywny) oraz Platformy Obywatelskiej RP (nurt liberalny). Przedstawiciele obu nurtów ideowych, mimo znacznych różnic aksjologicznych, opowiadali się za integracją europejską. O ile PiS prezentowało postawę eurorealistyczną, o tyle poglądy polityków PO można określić mianem euroentuzjastycznych. Do ostrych sporów dochodziło wtedy, kiedy trzeba było doprecyzować zakres i zasięg integracji europejskiej oraz model UE, co *de facto* sprowadzało się do debaty wokół roli i znaczenia państwa narodowego w stosunkach międzynarodowych. W pracy szczególnie eksponowana jest teoretyczna warstwa myśli politycznej, gdyż akceptacja realistycznego lub liberalnego paradygmatu stosunków międzynarodowych przez badane partie była równoznaczna z poparciem dla określonego modelu Unii Europejskiej. Kluczowe wydawało się również zbadanie przydatności oraz wagi takich wartości politycznych, jak państwo i jego suwerenność, tożsamość zbiorowa czy bezpieczeństwo, a także ich związku z pożądaną wizją UE.

Słowa kluczowe: spór polityczny, integracja europejska, Unia Europejska, Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska RP, realizm, liberalizm

Wstęp

Spór o model integracji europejskiej oraz wokół pojawiających się raz po raz propozycji reform i zmian Unii Europejskiej stały się jedną z głównych osi konfliktu w polskiej polityce. Celem artykułu jest analiza poglądów politycznych dwóch głównych podmiotów tego sporu – Prawa i Sprawiedliwości (nurt konserwatywny) oraz Platformy Obywatelskiej RP (nurt liberalny). Przedstawiciele obu nurtów ideowych, mimo znacznych różnic aksjologicznych, opowiadali się za integracją europejską.

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, e-mail: j.sanecka-tyczynska@poczta.umcs.lublin.pl, ORCID 0000-0002-0344-4307.

O ile PiS prezentowało postawę eurorealistyczną, o tyle poglądy polityków PO można określić mianem euroentuzjastycznych. Do ostrych sporów dochodziło wtedy, kiedy trzeba było doprecyzować znaczenie pojęcia suwerenność, zakres i zasięg integracji europejskiej czy model UE, co *de facto* sprowadzało się do debaty wokół roli i znaczenia państwa narodowego w stosunkach międzynarodowych. W pracy szczególnie eksponowana jest teoretyczna warstwa myśli politycznej, gdyż akceptacja realistycznego lub liberalnego paradygmatu stosunków międzynarodowych przez badane partie była równoznaczna z poparciem dla określonego modelu Unii Europejskiej. Kluczowe wydawało się również zbadanie przydatności oraz wagi takich kategorii, jak państwo narodowe i jego suwerenność, a także ich związku z pożądaną wizją UE. Celem badawczym artykułu jest wyjaśnienie istoty sporu politycznego wokół modelu integracji europejskiej i samej UE, którego podmiotami są dwie partie polityczne – Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: Platforma Obywatelska).

Spór o suwerenność i status państwa narodowego

Źródła sporu politycznego między PiS i PO, ogniskującego się wokół modelu integracji europejskiej, tkwią w odmiennym rozumieniu i definiowaniu suwerenności oraz niedających się pogodzić wizjach państwa narodowego i jego roli we współczesnym świecie. W dużym uproszczeniu można stwierdzić, że suwerenność jest cechą państwa. W prawie międzynarodowym oznacza niezależność od władzy jakiegokolwiek innego podmiotu oraz zdolność do zaciągania zobowiązań międzynarodowych i wywiązywania się z nich. Tym samym wiąże się z pojęciem niepodległości. W literaturze przedmiotu wśród atrybutów suwerenności wymieniane są: wyłączna jurysdykcja nad własnym terytorium i obywatelami, swobodne wykonywanie kompetencji w zakresie polityki wewnętrznej, prowadzenie własnej polityki finansowej, budżetowej i fiskalnej, realizowanie niezależnej polityki zagranicznej, decydowanie o wojnie i pokoju, sojuszach wojskowych, członkostwie w organizacjach międzynarodowych oraz swoboda, co do uznania państw i rządów, nawiązywanie lub zrywanie stosunków dyplomatycznych.

Suwerenność jest czynnikiem określającym wyjściowy status państwa na arenie międzynarodowej, gdzie granicę suwerenności państwa stanowi suwerenność innych państw. Państwo korzysta ze swojej suwerenności zgodnie z niezależną wolą rządzących, mając na uwadze swoją rację stanu. To niejednokrotnie powoduje, że państwo czyni pewne ustępstwa na rzecz innych państw, podejmuje zobowiązania, ale i naby-

wa prawa. Według badaczy taki stan rzeczy nie oznacza naruszenia suwerenności, jej ograniczenia ani uszczuplenia. Tożsamy jest ze swobodnym z niej korzystaniem¹.

Prawo i Sprawiedliwość zaliczało suwerenność państwa do ponadczasowych imponderabiliów. Rozumiano ją jako atrybut państwa narodowego, ściśle związany z racją stanu. Politycy PiS w debacie publicznej posługiwali się tradycyjną definicją suwerenności, według której oznaczała ona „samowładność” (system nie podlegał kontroli otoczenia, decyzje zapadały według ustalonych reguł wewnętrznej pracy systemu) i „całowładność” (system kontrolował całość przedmiotowego pola polityki poddanej jego formalnym decyzjom). Członkowie partii często wskazywali na podmiotowość państwa rozumianą jako suwerenność relatywna (względem innych aktorów środowiska międzynarodowego)².

PiS zdecydowanie negowało pojawiające się w przestrzeni publicznej, a lansowane przez liberałów i socjaldemokratów, poglądy o zaniku suwerenności państwa, jego upadku lub kryzysie. Według PiS aktywność w sferze wewnętrznej i zewnętrznej zawsze będzie należała do państwa. Jednocześnie zdawano sobie sprawę, że we współczesnym świecie pojęcie suwerenności uległo redefinicji, zaś pełne wykonywanie suwerenności było „tylko mitem”³. Suwerenność w myśli politycznej PiS była holistyczną ideą, ale występującą w dwóch wymiarach – zewnętrznym i wewnętrznym. W aspekcie zewnętrznym podmiotem suwerenności było przede wszystkim państwo narodowe, reprezentujące interesy narodu na arenie międzynarodowej. W stosunkach wewnętrznych suwerenem był naród, który poprzez różnorakie instytucje państwowe sprawował władzę. Pogląd ten był konsekwencją neorealistycznego podejścia do polityki, według którego państwo narodowe pozostawało bardzo ważnym elementem systemu międzynarodowego, a zmieniało się jedynie rozumienie suwerenności⁴. Na tej podstawie PiS określiło główną funkcję organów państwowych, jaką było zapewnienie suwerenności narodu. Miałoby się to realizować w dwóch wymiarach: zewnętrznym – poprzez

¹ W. Czapliński, A. Wyrozumski, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014, s. 174; I. Gawłowicz, *Nowe wykorzystywanie suwerenności jako signum temporis* [w:] *Koncepcje suwerenności. Zbiór studiów*, red. I. Gawłowicz, I. Wierchowicka, Warszawa 2005, s. 27, 29, 32.

² K. Szczerski, *Suwerenność w Europie – suwerenność Europy. Zarys problematyki w kontekście zmian politycznych w Unii Europejskiej*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2012, nr 1, s. 20, 24.

³ J. Żyżyński, *Suwerenność gospodarcza – mit i polityczny cel (refleksje ekonomiczne)*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2013, nr 2, s. 51.

⁴ Zob. T. Łoś-Nowak, *Paradygmat realistyczny – projekcje porządku międzynarodowego w XXI wieku* [w:] *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2005, s. 28 i n.

niezależność państwa narodowego wobec innych państw i podmiotów międzynarodowych, oraz wewnętrznym – poprzez funkcjonowanie sprawnego systemu demokratycznego⁵. Zauważano przy tym zależność, iż wzmocnienie suwerenności wewnętrznej państwa, czyli zdolności jego organów do sprawnego realizowania funkcji, gwarantowało suwerenność zewnętrzną i odwrotnie.

Inaczej suwerenność rozumiano i definiowano w Platformie Obywatelskiej. Dla liberałów suwerenność jednego państwa nie mogła istnieć „w oderwaniu od innych państw”, musiała być przez nie uznana, aby mogło być ono równorzędnym podmiotem w stosunkach międzynarodowych. Nakreślona przez PO „doktryna suwerenności państwowej” uwzględniała trzy nowe okoliczności: globalizację, rozwój techniczny oraz przynależność do Unii Europejskiej⁶. Suwerenność rozumiano przede wszystkim jako samodzielność i niezależność państwa w podejmowaniu decyzji na forum międzynarodowym, zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”. Suwerenność wewnętrzna oznaczała swobodę podejmowania decyzji politycznych w parlamencie, emisję pieniądza, kreowanie polityki zagranicznej, armię etc., zewnętrzna – podmiotowość międzynarodową, zaś niezależność obiektywną dawała siła gospodarki⁷.

Platforma Obywatelska kwestionowała tradycyjny model państwa, które konstruowało suwerenność na podstawie jednolitości narodowej, „ksenofobicznej ostrożności wobec obcych”, gospodarki opartej na państwowych gałęziach przemysłu, barier celnych czy uszczelniania granic. Praktycznym miernikiem suwerenności był przede wszystkim potencjał systemowej konkurencyjności państwa i jego obywateli (przedsiębiorców, uniwersytetów, gospodarki, systemu podatkowego, instytucji publicznych, wykształcenia młodzieży itp.) oraz zdolność państwa do politycznego, finansowego i wojskowego uczestnictwa w rozwiązywaniu problemów międzynarodowych. Takie rozumienie suwerenności, czyli pośrednio interesu narodowego, wymagało od Polski współpracy międzyrządowej oraz aktywności w budowie wspólnego ładu politycznego, gospodarczego i społecznego⁸. Poglądy PO w tej sprawie dobrze wyraził Donald Tusk, twórca i lider partii, w jednym z wystąpień w polskim Sejmie: „Suwerenność dzisiaj mierzy się rzadziej liczbą karabinów,

⁵ *Raport o stanie Rzeczypospolitej*, Prawo i Sprawiedliwość, www.pis.org.pl, 13.03.2011 (21.09.2022).

⁶ *Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy. By żyło się lepiej. Wszystkim!*, Warszawa 2007, s. 10.

⁷ *Informacja ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 29.03.2012 (10.10.2022).

⁸ *Głęboka przebudowa państwa. Projekt programu dla Platformy Obywatelskiej*, Warszawa 2007, s. 331.

a częściej wysokością długu i rentownością papierów dłużnych, obligacji”⁹. Niezbędnym warunkiem suwerenności było zatem bezpieczeństwo finansowe państwa polskiego, ale i UE oraz strefy euro¹⁰.

Wypowiedzi polityków PO wykraczały poza koncepcję XIX-wiecznego państwa narodowego i suwerenności. W świecie, w którym funkcjonowały wielkie potęgi gospodarcze i polityczne (Stany Zjednoczone, Chiny, Indie, Federacja Rosyjska), państwa narodowe nie miały szans konkurowania z nimi. Dlatego wzmocnienie elementów federalistycznych UE uważano za warunek konieczny do egzystencji państw. Z tego też względu politycy PO opowiadali się za ideą suwerenności zbiorowej, realizowanej przez wiele państw członkowskich UE. Platforma Obywatelska, przeciwnie niż Prawo i Sprawiedliwość, członkostwo w Unii uznawała za „dobro samo w sobie”, gdyż państwa, współpracując ze sobą, miały szansę rozwijać się szybciej niż oddzielnie oraz gwarantować sobie bezpieczeństwo i dobrobyt¹¹.

Zaproponowana przez PO idea suwerenności państwa członkowskiego UE uwzględniała cztery założenia: 1) dobrowolne zrzeczenie się części funkcji dotąd tradycyjnie zastrzeżonych dla organizacji państwowych i wypełnianie ich wspólnie; 2) w warunkach globalizacji niewystępowanie państw samodzielnie kształtujących swój rozwój; 3) rezygnacja z izolacji politycznej na arenie międzynarodowej, ponieważ zagrażała polskiej suwerenności; 4) pozostawienie na zawsze jako domeny państw narodowych: tożsamości, kultury, religii, stylu życia oraz najważniejszych stawek podatkowych¹². Platforma Obywatelska nie miała dylematów w kwestii suwerenności, gdyż dla jej polityków wybór był inny:

⁹ Informacja prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska w sprawie przyszłości Unii Europejskiej z 15.12.2011 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.10.2022).

¹⁰ Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy..., s. 14.

¹¹ Wypowiedź Beaty Bublewicz z 15.12.2011 r. po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (24.09.2022); Wypowiedź Dariusza Rosati z 15.12.2011 r. po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (4.10.2022). Radosław Sikorski podkreślił, że „suwerenność w XIX-wiecznym znaczeniu tego słowa jest dziś udziałem jedynie mocarstw i Korei Północnej” i jeśli prawica będzie w ten sposób definiować suwerenność, to «poexit będzie nieunikniony». Sikorski: suwerenność? Lepiej mieć całą mrówkę czy nogę od słonia?, Wprost, <https://www.wprost.pl>, 14.02.2011 (11.10.2022); Sikorski: prawica inaczej definiuje suwerenność, Onet, <https://wiadomosci.onet.pl>, 28.04.2021 (14.10.2022).

¹² Wypowiedź Dariusza Rosati po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 15.12.2011 (10.10.2022); Wypowiedź Andrzeja Gałażewskiego po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 8.05.2014 (13.10.2022); Informacja ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 29.03.2012 (9.09.2022).

albo silna UE i większe bezpieczeństwo, albo większa samodzielność i rozwiązywanie problemów w pojedynkę.

Politycy PO wielokrotnie odnosili się do suwerenności państwa w opozycji do wyobrażeń o jej istocie zawartych w poglądach konkurencyjnych środowisk politycznych oraz w nieodległych doświadczeniach historycznych. Przykład Grecji, na który powoływali się politycy PiS, zarzucając UE łamanie jej suwerenności, przez polityków PO był oceniany inaczej. Uważano, że greckie państwo nie straciło prawnej suwerenności, gdyż wszystkie decyzje podejmowane były przez demokratycznie wybrany parlament i rząd. Grecja mogła ogłosić niewypłacalność, przywrócić rodzimą walutę i spróbować własnej drogi wyjścia z kryzysu. Jednakże w praktyce potrzeba uzyskania wsparcia dla sfinansowania programu naprawczego wymusiła uchwalenie stosownych ustaw i nadzór nad ich wdrożeniem ze strony podmiotów zewnętrznych.

Jedną z odsłon sporu o suwerenność państw uczestniczących w integracji europejskiej był konflikt o praworządność w UE, który rozgorzał na początku 2016 roku wraz z uruchomieniem przez Komisję Europejską procedury art. 7 Traktatu o Unii Europejskiej przeciwko Polsce¹³. O ile w PiS nie miano wątpliwości, że polityka KE jest zamachem na suwerenność państwa narodowego, a instytucje Unii Europejskiej uzurpują sobie uprawnienia, które nie przysługują im na mocy traktatów, o tyle PO stało na stanowisku, że spór polskich władz politycznych z Europą dotyczy fundamentalnej kwestii demokracji – wolnych sądów i należy tę praworządność przywrócić¹⁴.

Spór o model integracji europejskiej

Politycy kształtujący politykę zagraniczną Polski oraz zabierający głos w debacie o suwerenności najczęściej łączyli ją z członkostwem Polski w UE, szczególnie zaś – z kryzysami instytucji unijnych (spowo-

¹³ Praworządność w wykładni Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego została powiązana z przestrzeganiem wartości międzynarodowych, które były coraz częściej interpretowane zgodnie z ideałami środowisk liberalnych i lewicowych. W przypadku Polski punktem spornym była kwestia funkcjonowania Izby Dyscyplinarnej w Sądzie Najwyższym, której likwidacji Komisja się domagała, argumentując, że nie spełnia ona wymogów działania wymiaru sprawiedliwości w państwie praworządnym. *De facto* chodziło o silniejsze niż dotąd powiązanie sądownictwa narodowego z zasadą supremacji prawa UE i sądami europejskimi. T.G. Grosse, *Suwerenność i polityczność. Studium integracji europejskiej*, Warszawa 2022, s. 126; *Praworządność w Polsce: Na czym polega spór i czy możliwe jest wyjście z impasu?*, Euroactiv, <https://www.euractiv.pl>, 6.11.2021 (20.09.2022).

¹⁴ *List premiera Mateusza Morawieckiego do unijnych przywódców*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl>, 18.10.2021 (20.09.2022).

dowane były m.in. napływem imigrantów, terroryzmem islamskim, wzrostem poparcia społecznego dla eurosceptycznych partii politycznych, kryzysem ekonomicznym „strefy euro”, napaścią zbrojną Federacji Rosyjskiej na Ukrainę czy związanym z nią kryzysem energetycznym). Prawo i Sprawiedliwość najczęściej odwoływało się do suwerenności w kontekście polskiego członkostwa w UE, odrzucając tezę o suwerenności organizacji międzynarodowej. Dla PiS wspólnota była bytem politycznym, złożonym z suwerennych państw narodowych, ale nie podmiotem suwerenności. Integracja bowiem zmieniła jedynie warunki, w których odbywało się współzawodnictwo państw, ale nie zakończyła gry o partykularne interesy. Wątpiono w szanse rozwoju narodu europejskiego z ponadnarodową europejską tożsamością, stąd tylko w państwie narodowym była możliwa realizacja racji stanu i interesów narodowych. W odniesieniu do UE wyrażano dwa przekonania: 1) „państwa posiadają Unię, a nie Unia posiada państwa”, 2) Europa będzie tym silniejsza, im silniejsze będą tworzące ją suwerenne państwa, a nie odwrotnie¹⁵.

Należy podkreślić, że politycy PiS, uznając przynależność Polski do UE za wartość, traktowali integrację europejską jako narzędzie realizacji polskich interesów, nie zaś cel sam w sobie. Przystąpienie do Unii miało stanowić zabezpieczenie polskiej suwerenności zagrożonej przez neoimperialną politykę Federacji Rosyjskiej poprzez częściowe jej ograniczenie wewnątrz wspólnoty europejskiej oraz rozwój gospodarczy i cywilizacyjny polskiego państwa. Zdawano sobie sprawę z tego, że integracja w ramach UE pozbawiła Polskę części formalnej niepodległości (wykonywania suwerenności), ale nie unieważniła jej realnego wymiaru (podmiotowości). Unia Europejska umożliwiała jej wzmocnienie, dając nowe narzędzia i pola prowadzenia polityki poprzez wpływ na decyzje dotyczące Polski, aczkolwiek nie uważano akcesji za „automatycznie” wzmacniającą podmiotowość. Wymagało to aktywności i wysiłku dyplomatycznego, a przede wszystkim determinacji w zabieganiu o polskie interesy.

Partia PiS, akceptując przynależność Polski do Unii Europejskiej, jednocześnie widziała w niej wiele zagrożeń dla suwerenności państw narodowych. Dostrzegała je w licznych niebezpieczeństwach, w tym szczególnie w braku równowagi i współpracy między bogatymi a peryferyjnymi państwami UE, w kryzysach gospodarczych i finansowych państw, które uzyskując środki europejskie, zatracaly możliwość samodzielnego funkcjonowania i jednocześnie poprzez własne problemy „rozsadzały” Unię od

¹⁵ Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego w debacie sejmowej po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 29.03.2022 (13.10.2022).

środku. Dla PiS utrata kontroli nad narodowym systemem finansowym była zgodą na pozbawienie rządów krajów członkowskich UE prawa do prowadzenia narodowej polityki gospodarczej¹⁶.

Zagrożeniem dla wykonywania polskiej suwerenności w UE było również zdominowanie wspólnoty przez silne państwa – Niemcy i Francję, i zaakceptowanie tego faktu przez część polskich elit. Dla polityków PiS było to *de facto* uznanie Polski za państwo niedostatecznie silne, które musiało powierzyć swój los innym członkom UE; dali temu wielokrotnie wyraz w wypowiedziach publicznych, chcąc przedstawić swój pogląd na suwerenność i podważyć wiarygodność przeciwników politycznych¹⁷. Nie do zaakceptowania był również brak solidarności w grupie państw Europy Środkowej, zacieśnianie współpracy państw strefy euro, pakt fiskalny¹⁸ oraz unia bankowa.

Dla PiS Unia Europejska była ważną częścią regionalnej rzeczywistości, „Europą polityczną”¹⁹, traktowaną jako wspólnota wolności, demokracji i pokoju między narodami, w której zasada solidarności miała zastąpić równowagę sił między mocarstwami²⁰. Wskazywano na dualizm europejskiej rzeczywistości. Z jednej strony, UE przypisywano cechy „ponowoczesne” i uważano ją za policentryczną organizację, skupiającą różnorakie tożsamości i kultury. Podkreślano, że jej podstawę stanowiły biurokracja i polityka negocjacji, „wyplukane” z wartości i tradycyjnych pojęć stosunków międzynarodowych (np. suwerenność, hegemonia, przywództwo polityczne), gdzie hierarchię państw próbowano zastąpić „kontraktem” i „wymiennością ról”. Z drugiej zaś strony, aprobowano

¹⁶ P. Naimski, *Niepodległość i geopolityka*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2012, nr 1, s. 14. Dla PiS kryzys ekonomiczny w Grecji skutkował uzależnieniem się od Niemiec, co *de facto* oznaczało utratę części suwerenności.

¹⁷ Było to nawiązanie do przemówienia ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego w Berlinie z 28 listopada 2011 r. *Radosław Sikorski: Polska a przyszłość Unii Europejskiej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <http://www.msz.gov.pl>, 3.03.2011 (12.10.2022). Zob. *Europa wartości czy Europa realistów? Webinarium z Radosławem Sikorskim*, Facebook, <https://m.facebook.com>, 14.06.2022 (15.10.2022).

¹⁸ *Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 09.11.2012 r. w debacie po informacji prezesa Rady Ministrów na temat polityki europejskiej*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).

¹⁹ *Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).

²⁰ *Przemówienie Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego z 1.04.2008 r. w sprawie Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, podpisanego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).

istnienie rzeczywistości „westfalskiej”, kreowanej przez państwa narodowe, działające na zasadzie wspólnot politycznych opartych na tożsamości narodowej, języku, tradycji, kulturze i doświadczeniu historycznym, kierujących się racją stanu oraz zabiegających o egzystencję, bezpieczeństwo i rozwój²¹. Zaznaczano, iż między tymi dwoma „światami” istniały sprzeczności niedające się pogodzić, gdyż – jak oceniono – Unia Europejska nie mogła być podmiotem o cechach państwa narodowego, a państwa narodowe nie mogły „rozpłynąć się” w unijnej rzeczywistości procedur i negocjacji.

Politycy PiS reprezentowali postawę eurorealistyczną, którą definiowali jako „pragmatyczne uznanie, że należy zrobić dla własnego narodu to, co jest możliwe w danym miejscu i czasie”, szczególnie w warunkach globalizacji i integracji międzynarodowej. Dla PiS eurorealizm był tożsamy z postawą obrony racji stanu, nierzadko w przeciwieństwie do innych państw, i rozsądnym wyborem priorytetów, a nie zdobywaniem „poklasku” dla własnego państwa. Realistyczna diagnoza rzeczywistości skłoniła polityków PiS do poparcia integracji europejskiej, gdyż – jak oceniono – Polska w układzie sił w Europie na początku XXI wieku „nie miała innego wyjścia” z dwóch powodów: skrajnie niekorzystnego układu geopolitycznego otaczającego Polskę oraz braku pozytywnej alternatywy „na Wschodzie” – Polska, pozostając poza Unią, znalazłaby się w strefie wpływów rosyjskich²².

Z dezaprobatą odnoszono się do dwóch, w ocenie PiS, fałszywych podejść, których przedstawiciele obarczano za błędy w polskiej polityce wobec Unii: euroentuzjazmu i eurosceptycyzmu. Politycy partii byli przekonani, że należało kierować się realistycznym oglądem rzeczywi-

²¹ K. Szczerski, *Specyfika systemu politycznego Unii Europejskiej jako główny problem politologicznego spojrzenia na integrację europejską* [w:] *Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*, red. J. Czaputowicz, Warszawa 2014, s. 71–72; *Mysząc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.09.2022).

²² *Bezdroża euroentuzjazmu, rozsądek eurorealizmu*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl>, 17.11.2016 (23.09.2022); K. Szymański, *Musimy bronić polskich atutów*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 14–20.12.2011, nr 41, s. 22; L. Kaczyński, *Nie boję się o wartości*, rozm. J. Kurski, „Gazeta Wyborcza”, 11.04.2002, nr 86, s. 18; *Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego z 24.07.2002 r. w debacie po informacji o dotychczasowych pracach Konwentu Europejskiego*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, (21.10.2022); *Wypowiedź Kazimierza Michała Ujazdowskiego z 10.01.2002 r. w debacie na temat poselskiego wniosku o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, w którym obywatele Polski odpowiedzą na pytanie: Czy jesteś za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej?*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.09.2022); *Wypowiedź Pawła Kowala z 7.05.2008 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2008 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.09.2022).

stości, dokonując bilansu zysków i strat, odrzucając, z jednej strony, wyobrażenie, że „Unia jest aniołem bez wad”, a z drugiej strony – pogląd, że „Unia jest diabłem”, odpowiedzialnym za zło całego świata²³.

W debacie nad przyszłością Europy PiS zdecydowanie opowiedziało się za projektem „Europy Solidarnych Narodów”, stanowiącym odpowiednik modelu Europy ojczyzn. Koncepcja zakładała przekształcenie Unii w „silny i solidarny związek państw narodowych, zachowujących swoją kulturową tożsamość i prawną odrębność”, w którym podstawowym źródłem i nośnikiem wartości były państwa członkowskie, a wszelkie kompetencje UE wynikały z decyzji suwerennych państw²⁴.

PiS przeciwstawiło się tworzeniu europejskiej struktury superpaństwa, lansowanej przez środowiska liberalne i socjaldemokratyczne. Koncepcja federacyjna, jako szkodliwa dla polskiej racji stanu, została odrzucona. Sprzeciw PiS wobec federalizacji Europy wynikał ze sposobu pojmowania państwa, jego podmiotowości i suwerenności na arenie międzynarodowej oraz przekonania, że wspólnota narodowa była zjawiskiem naturalnym i pozytywnym²⁵.

Druga strona sporu politycznego o kształt integracji europejskiej i model UE uważała, że obecność Polski w UE była poniekąd naturalna i – jak oceniono – wynikała z „dogłębnego zrozumienia polskiego interesu narodowego i racji stanu we współczesnym świecie”²⁶. *Explicite* podkreślano, że europejski kierunek polityki zagranicznej był priorytetowy²⁷. Z tego też względu PO przed akcesją przyjęła wyraźnie prounijne stanowisko.

²³ Wypowiedź Kazimierza Michała Ujazdowskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).

²⁴ *Prawo i Sprawiedliwość. Program 2005. IV Rzeczpospolita – Sprawiedliwość dla Wszystkich*, Warszawa 2005, s. 44; *Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Warszawa 2011, s. 217; Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 8.05.2014 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).

²⁵ J. Kaczyński, *Chcę uratować Polskę przed dwiema katastrofami*, rozm. K. Baranowska, B. Wildstein, „Do Rzeczy”, 17.06.2013, nr 21, s. 18; Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 20.03.2013 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2013 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).

²⁶ *Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy...*, s. 9.

²⁷ *Polska Obywatelska. Podstawy programu politycznego Platformy Obywatelskiej RP*, Warszawa 2007, s. 22.

Liberałowie UE postrzegali, z jednej strony, jako platformę uzgadniania partykularnych interesów państw narodowych²⁸, a z drugiej strony, jako wspólnotę tworzącą swoisty system naczyń połączonych, którego Polska była integralną częścią. Jak oceniono, w UE „nikt nie jest sam”, gdyż „wszyscy jesteśmy razem i wszyscy razem wygrywamy lub przegrywamy”²⁹.

PO określiła dwie główne korzyści wynikające z członkostwa Polski w UE. Pierwszą była możliwość włączenia się w zachodnioeuropejski krąg cywilizacyjny, obejmujący, z jednej strony, „etykę wewnątrzunijną”, system wartości i standardów cywilizacyjnych, takich jak „wspólnotowa i solidarystyczna tożsamość”, koncepcję osoby ludzkiej, jej godności, praw i wolności, a z drugiej – zasady ładu społecznego, ekonomicznego i politycznego: praworządność, pluralizm, demokracja, gospodarka wolnorynkowa oraz „obywatelska odpowiedzialność”³⁰. Należy podkreślić, że dla PO większą wartością był pragmatyczny, ekonomiczny i polityczny aspekt integracji niż ideowy i cywilizacyjny. Wielokrotnie podkreślano, że liczył się wspólny rynek oraz standardy, procedury i dyrektywy regulujące ustrój polityczny i gospodarczy państw członkowskich³¹. Niewątpliwie było to wyraźne odwołanie do teoretycznej perspektywy oferującej sposoby eksplanacji rzeczywistości międzynarodowej, czyli liberalnego paradygmatu postrzegania stosunków międzynarodowych.

Drugą korzyścią dla Polski, płynącą z integracji europejskiej, była pozytywna zmiana położenia geopolitycznego z pozycji państwa usytuowanego między Niemcami a Rosją na pozycję państwa „granicznego” UE i NATO. Rozpad Unii oznaczałby dla Polski powrót do gry geopolitycznej, którą w historii wielokrotnie przegrała, a próby „wyparcia” Rosji i Niemiec z Europy Środkowej i próby uzyskanie pozycji lidera regionalnego były oceniane przez PO jako „niedojrzałe fantazje”, sformułowane przy zignorowaniu prawideł rzeczywistości międzynarodowej³².

²⁸ Wypowiedź Janusza Lewandowskiego z 26.02.2003 r. w debacie po pierwszym czytaniu poselskiego projektu uchwały Sejmu w sprawie nienaruszalności suwerennych kompetencji państwa w dziedzinie moralności i kultury, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022); D. Tusk, *Trzecia fala nowoczesności*, „Gazeta Wyborcza”, 21.03.2011, nr 65, s. 15.

²⁹ Wypowiedź Grzegorza Schetyny z 15.12.2011 r. w debacie po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).

³⁰ Informacja ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2010 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 08.04.2010 (12.10.2022); *Polska Obywatelska...*, s. 24.

³¹ Radosław Sikorski. Rozmowa, Blog Miesięcznika idei Europa, <https://www.salon24.pl> (21.10.2022).

³² *Ibidem*.

Lansowanym przez PO modelem UE, zapewniającym Polsce wysoką pozycję międzynarodową i odpowiadającym wyzwaniom globalizacji, była federacja państw narodowych, umożliwiająca „wspólne wykonywanie atrybutów suwerenności”, ale nie kopia Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej³³. Dla PO charakterystyczne było hasło: „Więcej Europy”, co *de facto* oznaczało pogłębienie integracji³⁴. O specyfice modelu federacyjnego przesądzały trzy elementy: unia polityczna, czyli istnienie wspólnoty politycznej, a nie tylko ekonomicznej, wspólna polityka zagraniczna oraz solidarność między państwami członkowskimi³⁵. Tę ostatnią rozpatrywano w dwóch aspektach – gospodarczo-społecznym i politycznym. Solidarność miała, z jednej strony, służyć wyrównywaniu poziomu rozwoju gospodarczego w ramach Unii, a z drugiej strony, wzmacniać poczucie współczestnictwa w polityce europejskiej i współdecydowania o „europejskiej przyszłości”³⁶.

Krytyce poddano model Europy ojczyzn lansowany przez konserwatywne i narodowe środowiska polityczne, jako koncept oparty na niekorzystnej dla państw członkowskich „grze narodowych interesów”. Nazywany był „iluzją”, opartą na „archaicznej” koncepcji państw narodowych, promującą egoizmy narodowe, a pomijającą unijne dobro wspólne. Tym samym przeciwstawiano się wzrostowi „trendów narodowych”, swoistej renacjonalizacji polityki unijnej rozumianej jako proces odzyskiwania przez państwa narodowe kompetencji przekazanych uprzednio na poziom europejski i poszerzanie się pola tradycyjnej polityki narodowej, prowadzonej z użyciem „geopolitycznych” narzędzi. Platforma oceniła ją jako niekorzystną dla UE, bo skutkującą powstawaniem tendencji odśrodkowych i erozją Wspólnoty, a jego ewentualne urzeczywistnienie groziło podziałem UE na „różne prędkości” i dominacją silnych państw (Niemiec i Francji). Oceniono, że język „suwerennościowy”, charaktery-

³³ J. Saryusz-Wolski, *Bez tożsamości zginiemy*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 1–7.08.2011, nr 26, s. 29. Nawiązywano do doktryny Jacquesa Delorsa, przewodniczącego Komisji Europejskiej w latach 1985–1994, który twierdził, że „nawet najbardziej wszechwładny naród nie jest w stanie działać w pojedynkę”, i projektował wizję unii walutowej.

³⁴ *Wypowiedź Grzegorza Schetyny na posiedzeniu Sejmu po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej w dniu 15.12.2011*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).

³⁵ *Posiedzenie Komisji Spraw Zagranicznych (nr 147), wypowiedź posła Bogdana Klichy (PO)*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 20.03.2003 (21.10.2022).

³⁶ *Wypowiedź Radosława Sikorskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).

styczny dla zwolenników modelu Europy ojczyzn, paradoksalnie szkodził polskim interesom w UE, gdyż pozbawiał państwo wpływu na sprawy europejskie³⁷.

O ile kwestia integracji europejskiej zajmowała kluczowe miejsce w myśli politycznej PO, o tyle politycy partii rzadko operowali kategorią suwerenności państwa w tym kontekście. Działo się tak najprawdopodobniej dlatego, że unikali jej doprecyzowania, zwłaszcza w odniesieniu do pozycji Polski w Unii Europejskiej. Dla PO integracja europejska była równoznaczna z dobrowolną rezygnacją z części suwerenności na rzecz wspólnoty. Nie oznaczała osłabienia państwa, lecz wzmocnienie realizacji racji stanu. Ewentualna dezintegracja UE była dla polityków PO niebezpieczna, godząca w polską suwerenność, gdyż oznaczałaby utratę politycznego znaczenia i konieczność podporządkowania się polityce silnych państw.

W PO skłaniano się ku tezie, że suwerenność państwa, będącego członkiem unii politycznej, była anachronizmem. Występująca w literaturze przedmiotu koncepcja połączonej i podzielonej suwerenności (*pooled and shared sovereignty*³⁸), bazująca na przekonaniu, że państwa uczestniczące w procesie integracji nie ograniczały suwerenności, ale ją wzmacniały, traktowała suwerenność jako złożoną strukturę pełną współzależności.

Dla polityków PO charakterystyczne było przekonanie, że członkostwo w instytucjach międzynarodowych wynikało z nieprzymuszonej decyzji polskiego państwa i woli suwerena. Przynależność do struktur międzypaństwowych wiązała się z „suwerenną równością” wszystkich państw, co wyrażało się chociażby w konieczności przyjęcia traktatów. Polska nie utraciła suwerenności, gdyż członkostwo w UE było wyrazem jej niezależności³⁹. Jeśli państwo przystępowało

³⁷ Przemówienie Donalda Tuska na Konwencji w Sopocie, Platforma Obywatelska RP, <https://platforma.org>, 12.04.2014 (10.05.2022); Róża Thun: *Nie fascynujemy się renacjonalizacją, bo pierwsi padniemy jej ofiarą*, Krytyka Polityczna, <https://krytyka.polityczna.pl>, 27.11.2012 (9.08.2022).

³⁸ Zob. W. Wallace, *The Sharing of Sovereignty: The European Paradox*, „Political Studies” 1999, vol. 47, s. 503–521; M. Isenbaert, *EC Law and the Sovereignty of the Member States in Direct Taxation*, „Doctoral Series” 2008, vol. 19, s. 756, [b.m.w.]; J.M. Magone, *The New World Architecture: The Role of the European Union in the Making of Global Governance*, Nowy Brunzwik 2005, s. 188, 258. O suwerenności dzielonej mówił m.in. Marcin Świąćicki, poseł PO. *Wypowiedź Marcina Świąćickiego z 23.03.2017 r. po sprawozdaniu Komisji do Spraw Unii Europejskiej o poselskim projekcie uchwały w 60. rocznicę zapoczątkowania procesów integracji europejskiej*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).

³⁹ B. Master, *Teorie i koncepcje zjednoczeniowe Unii Europejskiej w założeniach programowych oraz w praktyce polskiej polityki integracyjnej*, niepublikowana praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Mieczysława Stolarczyka, s. 41.

do UE na zasadzie dobrowolności, a układy nie oznaczały jednostronnego podporządkowania interesom drugiej strony, to jego suwerenność mogła zostać wzmocniona.

Zakończenie

W rywalizacji politycznej dwóch głównych partii w Polsce – PiS i PO, zauważyć można dwie osie sporu: 1) o istotę suwerenności i rolę państwa narodowego we współczesnym świecie oraz ściśle z nim powiązaną 2) o model integracji europejskiej. O ile zwolennicy tradycyjnego ujęcia suwerenności uwypuklającego jej niepodzielność podkreślali koegzystencję i odrębność państw narodowych, o tyle apologety jej nowoczesnego pojmowania – w pierwszej kolejności zwracali uwagę na kooperację i współzależność nie tylko państw, ale także podmiotów pozapaństwowych. PiS, stojąc w opozycji do poglądów PO, postrzegało suwerenność w sposób tradycyjny, jako atrybut państwa narodowego, dopuszczało jednocześnie jej uszczuplanie, np. w procesie integracji europejskiej. Zgodnie z ujęciem realistycznym, interesy państwa narodowego były pierwotne wobec interesów organizacji międzynarodowej. PiS traktowało państwo jako kluczowy podmiot w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych, a jego interesy jako czynnik determinujący zachowanie państw w stosunkach międzynarodowych, co było zbieżne z realistycznym paradygmatem stosunków międzynarodowych. PO dokonała wyraźnej redefinicji pojęcia suwerenności i jednocześnie jej relatywizacji jako wartości. Suwerenność przestała być traktowana jako pojęcie bezdyskusyjne i absolutne oraz jedyny wskaźnik relacji państwa z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych. PO, odrzucając tradycyjne rozumienie suwerenności państwa i realizm w pojmowaniu relacji między państwami, przyjęła założenie, że normy prawne (krajowe, unijne, prawa człowieka, prawo międzynarodowe etc.), a nie interesy państw stanowiły czynnik rozstrzygający w polityce wewnętrznej i międzynarodowej.

Poglądy te stanowiły punkt wyjścia do wypracowania dwóch różnych koncepcji integracji europejskiej i modelu UE. PiS, stojąc na eurorealistycznym stanowisku, opowiedziało się za integracją europejską na wzór Europy ojczyzn, która miała gwarantować poszanowanie praw państw członkowskich. Oceniano, że w polskim interesie leżało istnienie zdecentralizowanej, demokratycznej i otwartej organizacji międzynarodowej, kierującej się zasadą solidarności, stojącej na straży wolności, a nie restrykcji, będącej związkiem suwerennych, równych i solidarnych państw narodowych, gdzie biurokracja unijna działałaby w interesie

państw członkowskich, a nie regulowała wszystkich przejawów ludzkiej aktywności i nie narzucała „szkodliwych eksperymentów” w sferze kultury i obyczajów. PO sytuowała się wśród partii euroentuzjastycznych, które propagowały prymat interesów UE jako całości nad interesami państw narodowych, niejako wpisując interes europejski w interesy narodowe członków Unii. W ocenie liberałów polityka „egoizmu” narodowego i renacjonalizacja UE mogła w przyszłości doprowadzić do destabilizacji Wspólnoty oraz zagrozić pozycji międzynarodowej Polski. W silnie zintegrowanej, nawet sfederalizowanej Europie upatrywano gwaranta pokoju, bezpieczeństwa oraz realizacji interesów tak ogólnoeuropejskich, jak i narodowych.

Bibliografia

- Bezdroża euroentuzjazmu, rozsądek eurorealizmu, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl>, 17.11.2016 (23.09.2022).
- Czapliński W., Wyrozumsk A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014.
- Europa wartości czy Europa realistów? Webinarium z Radosławem Sikorskim, Facebook, <https://m.facebook.com>, 14.06.2022 (15.10.2022).
- Gawłowicz I., *Nowe wykorzystywanie suwerenności jako signum temporis* [w:] *Koncepcje suwerenności. Zbiór studiów*, red. I. Gawłowicz, I. Wierzbowiecka, Warszawa 2005.
- Głęboka przebudowa państwa. Projekt programu dla Platformy Obywatelskiej, Warszawa 2007.
- Grosse T. G., *Suwerenność i polityczność. Studium integracji europejskiej*, Warszawa 2022. *Praworządność w Polsce: Na czym polega spór i czy możliwe jest wyjście z impasu?*, Euroactiv, <https://www.euractiv.pl>, 6.11.2021 (20.09.2022).
- Informacja ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2010 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 8.04.2010 (12.10.2022).
- Informacja ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 29.03.2012 (9.09.2022).
- Informacja prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska w sprawie przyszłości Unii Europejskiej z 15.12.2011 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.10.2022).
- Isenbaert M., *EC Law and the Sovereignty of the Member States in Direct Taxation*, „Doctoral Series” 2008, vol. 19, [b.m.w.].
- Kaczyński J., *Chcę uratować Polskę przed dwiema katastrofami*, rozm. K. Baranowska, B. Wildstein, „Do Rzeczy”, 17.06.2013, nr 21.
- Kaczyński L., *Nie boję się o wartości*, rozm. J. Kurski, „Gazeta Wyborcza”, 11.04.2002, nr 86.
- List premiera Mateusza Morawieckiego do unijnych przywódców, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl>, 18.10.2021 (20.09.2022).
- Łoś-Nowak T., *Paradygmat realistyczny – projekcje porządku międzynarodowego w XXI wieku* [w:] *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2005.

- Magone J.M., *The New World Architecture: The Role of the European Union in the Making of Global Governance*, Nowy Brunzwick 2005.
- Master B., *Teorie i koncepcje zjednoczeniowe Unii Europejskiej w założeniach programowych oraz w praktyce polskiej polityki integracyjnej*, niepublikowana praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Mieczysława Stolarczyka.
- Myśląc Polska. Konwencja Programowa Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy*, Prawo i Sprawiedliwość, <http://old.pis.org.pl>, 7.07.2015 (23.09.2022).
- Naimski P., *Niepodległość i geopolityka*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2012, nr 1.
- Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Warszawa 2011.
- Polska Obywatelska. Podstawy programu politycznego Platformy Obywatelskiej RP*, Warszawa 2007.
- Posiedzenie Komisji Spraw Zagranicznych (nr 147)*, wypowiedź posła Bogdana Klicha (PO), Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 20.03.2003 (21.10.2022).
- Prawo i Sprawiedliwość. Program 2005. IV Rzeczpospolita – Sprawiedliwość dla Wszystkich*, Warszawa 2005.
- Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy. By żyło się lepiej. Wszystkim!*, Warszawa 2007.
- Przemówienie Donalda Tuska na Konwencji w Sopocie*, Platforma Obywatelska RP, <https://platforma.org>, 12.04.2014 (10.05.2022).
- Przemówienie Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego z 01.04.2008 r. w sprawie Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, podpisanego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r.*, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, (12.10.2022).
- Radosław Sikorski: *Polska a przyszłość Unii Europejskiej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <http://www.msz.gov.pl>, 03.03.2011 (12.10.2022).
- Raport o stanie Rzeczypospolitej*, Prawo i Sprawiedliwość, www.pis.org.pl, 31.03.2011 (21.09.2022).
- Róża Thun: *Nie fascynujemy się renacjonalizacją, bo pierwsi padniemy jej ofiarą*, Krytyka Polityczna, <https://krytykapolityczna.pl>, 27.11.2012 (9.08.2022).
- Saryusz-Wolski J., *Bez tożsamości zginiemy*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 1–7.08.2011, nr 26.
- Sikorski: *prawica inaczej definiuje suwerenność*, Onet, <https://wiadomosci.onet.pl>, 28.04.2021 (14.10.2022).
- Sikorski: *suwerenność? Lepiej mieć całą mrówkę czy nogę od słonia?*, Wprost, <https://www.wprost.pl>, 14.02.2011 (11.10.2022).
- Szczerski K., *Specyfika systemu politycznego Unii Europejskiej jako główny problem politologicznego spojrzenia na integrację europejską [w:] Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*, red. J. Czaputowicz, Warszawa 2014.
- Szczerski K., *Suwerenność w Europie – suwerenność Europy. Zarys problematyki w kontekście zmian politycznych w Unii Europejskiej*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2012, nr 1.
- Szymański K., *Musimy bronić polskich atutów*, rozm. J. Karnowski, M. Karnowski, „Uważam Rze”, 14–20. 12. 2011, nr 41.
- Tusk D., *Trzecia fala nowoczesności*, „Gazeta Wyborcza”, 21.03.2011, nr 65.
- Wallace W., *The Sharing of Sovereignty: The European Paradox*, „Political Studies” 1999, vol. 47.

- Wypowiedź Andrzeja Gałażewskiego po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 8.05.2014 (13.10.2022).*
- Wypowiedź Beaty Bublewicz z 15.12.2011 r. po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (24.09.2022).*
- Wypowiedź Dariusza Rosati z 15.12.2011 r. po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (4.10.2022).*
- Wypowiedź Grzegorza Schetyny na posiedzeniu Sejmu po informacji prezesa Rady Ministrów w sprawie przyszłości Unii Europejskiej w dniu 15.12.2011, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).*
- Wypowiedź Janusza Lewandowskiego z 26.02.2003 r. w debacie po pierwszym czytaniu poselskiego projektu uchwały Sejmu w sprawie nienaruszalności suwerennych kompetencji państwa w dziedzinie moralności i kultury, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, (12.10.2022).*
- Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).*
- Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego z 24.07.2002 r. w debacie po informacji o dotychczasowych pracach Konwentu Europejskiego, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.10.2022).*
- Wypowiedź Kazimierza Michała Ujazdowskiego z 10.01.2002 r. w debacie na temat poselskiego wniosku o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, w którym obywatele Polski odpowiedzą na pytanie: Czy jesteście za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej?, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.09.2022).*
- Wypowiedź Kazimierza Michała Ujazdowskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).*
- Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego w debacie sejmowej po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl>, 29.03.2022 (13.10.2022).*
- Wypowiedź Krzysztofa Szczerskiego z 9.11.2012 r. w debacie po informacji prezesa Rady Ministrów na temat polityki europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.10.2022).*
- Wypowiedź Marcina Świącieckiego z 23.03.2017 r. po sprawozdaniu Komisji do Spraw Unii Europejskiej o poselskim projekcie uchwały w 60. rocznicę zapoczątkowania procesów integracji europejskiej, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).*
- Wypowiedź Pawła Kowala z 7.05.2008 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2008 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (12.09.2022).*
- Wypowiedź Radosława Sikorskiego z 12.03.2008 r. w dyskusji po pierwszym czytaniu rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporząd-*

- dzzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (21.09.2022).
- Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 20.03.2013 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2013 r., Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).
- Wypowiedź Witolda Waszczykowskiego z 8.05.2014 r. w debacie po informacji ministra spraw zagranicznych o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 roku, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (11.10.2022).
- Żyżyński J., *Suwerenność gospodarcza – mit i polityczny cel (refleksje ekonomisty)*, „Zeszyty Polityczne Prawa i Sprawiedliwości”, 2013, nr 2.

The political dispute between PiS and PO around the model of European integration

Abstract

The dispute over the model of European integration and around the proposals for reform and change of the European Union, which appear time and again, has become one of the main axes of conflict in Polish politics. The aim of this article is to analyse the political views of the two main actors in this dispute – Law and Justice (conservative current) and Civic Platform of the Republic of Poland (liberal current). Representatives of both ideological currents, despite significant axiological differences, were in favour of European integration. While the Law and Justice party presented a Eurorealist stance, the views of PO politicians can be described as Euro-enthusiastic. Sharp disagreements arose when the scope and extent of European integration and the model of the EU needed to be clarified, which de facto boiled down to a debate around the role and significance of the nation-state in international relations. The theoretical layer of political thought is particularly exposed in the study, as the acceptance of a realist or liberal paradigm of international relations by the parties studied was tantamount to support for a particular model of the European Union. It also seemed crucial to examine the relevance and importance of political values such as the state and its sovereignty, collective identity or security and their relationship to the desired vision of the EU.

Keywords: political dispute, European integration, European Union, Law and Justice, Civic Platform, realism, liberalism